

SOL za wučerjow – přidatne materialije za wučbu (3)

Lubina Hajduk-Veljkovičowa, Karin Schöne

Krótkje wujasnjenja

Přehlad

tema: wupućowanje Serbow

materialije k pohłubšacemu samostudijej w SOL: B1 kapitl 5 lekcija 2

niwow: B1-B2

wuknjenski zaměr a zwučowane komunikaciske jednanja:

- leksiku a informacije wo wupućowanju zběrać, wo přičinach a čěžach řečeć
- wobraz swobodnje wopisować
- swójske stejišćo a předstawy wo žiwjenju w cuzbje mjenować

materialije namakaće zaso na internetnej stronje: bit.ly/SOL-za-wucerjow (**tajne hesło: derje**)

→ pućowanje l widejo we wotrězkach, barbojte džěłowe łopjeno k wobrazej, dalše informacije

Nazhonjenja ze studentami a móžne rozrisanja

W nadawku 1 zezběra wuknjenska skupina zhromadnje leksiku a wědu wo wupućowanjach. Za zběranje idejow hodža so tež interaktiwne platformy kaž mindmeister.com abo miro.com wužiwać. Tule někotre nastorki:

přičiny – chudoba, špatne zežiwjenje, špatne žně, přewulke swójby, hospodarske položenje, nabožne potłóčowanje, zadwělowanje

problemy – falowace řečne znajomosće, falowace pjenjezy, hinaša kultura, hinaša klima a wegetacija, napinaca a dołhotrajna jězba, chorosće

strachi – zo zemrěja, zo so jim nje poradzi, zo dóstanu so do njewólnistwa, zo njebudže lěpje

nadžije – šansa na swobodu, šansa na swójsku rolu, zo změja džěći perspektiwu, swoboda nabožiny

Nadawk 2 předpodawa chětro jasnje slěd kročelow:

so na puć podać – z lódžu po puću być – doječ do přistawa – w cuzym kraju ze zapřahami wotječ – so skónčnje zasydlíc

Nadawk 3 su poriki antonymow:

wotpjata – napinaca

krótka – dotha

wostudła – dyrdomdejska

njestrašna – strašna

wěsta - njewěsta

Nadawki 6 do 8: Při wopisowanju wobrazu pomha, najprjedy zapřijeća w nadawku 7 pytać dać. Wužiwać rady tež barbojte džělowe łopjeno, kiž namakaće w moodle-kursu. Tak su to studenća derje rozrisać móhli. Pokročení (B2) nadawki derje zmištruja. Woni móža so na př. dale wo tym rozmołwjeć, wo čim so při lěhwowym wohenju rěči, čehodla něchtó za kerkom připosłucha atd.

Za **nadawk 10** namakaće w moodle-kursu krótke interaktiwne widejo, kiž wopisuje wupućowanje do Texasa. W nim su prašenja k tekstej a widejo zastanje awtomatisce, hdyž je džěl z wotmołwu na prašenje nimo. Jednotliwe džěle hodža so wospjetnje wothrawać. Prawe rozrisanja su:

10.1 a)

10.2 b)

10.3 b) - c) - e)

10.4 c) Tu su wotmołwy móžne zjimanja poslednjeho džěla filma. Z wotpohladom su wone chětro podobne, zo bychy so wuknjacy na nadrobnošće koncentrowali. Hdyž maće mjenje pokročonych wuknjacych, je derje, wotmołwy do słuchanja zhromadnje přeńć.

Tule někotre pokiwy za wučerja: We wotmołwje a) je wopak, zo rěča woni na swjedženjach serbsce; we wotmołwje b) je wopak, zo wotměwaja so swjedženje kóždy druge lěto – wotmołwa c) je prawa.

Tekst w **nadawku 11** njewotpowěduje posłownje tekstej we wideju, tak zo dyrbja wuknjacy derje słuchać. Štóz trjeba, móže deleka wokablowu pomoc wužiwać. Moji studenća su pomoc jenož pola lětoličby trjebali.

Tule tekst wideja:

Texas bě wot lěta 1835 republika. Tola trjebaše wobydlerjow a pilnych džěłačerjow. Tuž wabješe připućowarjow z Europy z tunjej pódu. Wulki džěl připućowarjow běchu Němcy. Ale tež Serbja wo wabjenju za Texas słyšachu. Prěnje swójby so 1853 na puć podachu. Po dyrdomdejskej, napinacej jězbje do Houstona doježdžechu. Tam sej zapřahi wobstarachu a jěždžechu do kraja. Tydženje dołho běchu takle po puću. Skónčnje móžachu so zasydlíc. Domoj pisachu zahorjene listy. Na to so prawe pućowanje hakle započa. Zhromadnje z ewangelskim fararjom Janom Kilianom so wulka ličba swójbow zhromadnje na puć poda. Žiwjenje w Texasu bě spočatnje ćežke. Připućowani bydlachu w stanach, k jědži mějachu lědma dosć. Suchota wobradži jim jenož špatne žně. Tola poněčim natwarichu sej serbske sydlišćo z cyrkwju – Serbin. Dopomnjenki na tehdyše časy chowa džensa Wendish Heritage Museum w Texasu. Je w něhdyšej šuli zaměstnjeny. Tu su originalne manuskripty a knihi wustajene. Towarstwo muzeja zarjaduje kóždy lěto festiwal serbskeje kultury, na kotryž su tež chóry a kulturne skupiny z Łužicy přeprošene. Serbsce pak nimale nchtó z potomnikow wupućowarjow wjace njerěči.

Džělowe łopjeno kónči w **nadawkomaj 12 a 13** ze swobodnym rěčenjom a diskusiju. Pak přeńdžeće wšitke prašenja, hdyž so wuknjacy za temu horja, abo njech sej kóždy wuknjacy jedne wuprajenje abo prašenje wupyta a na nje wotmołwi. Móžeće je wězo tež pisomnje wotmołwić dać.

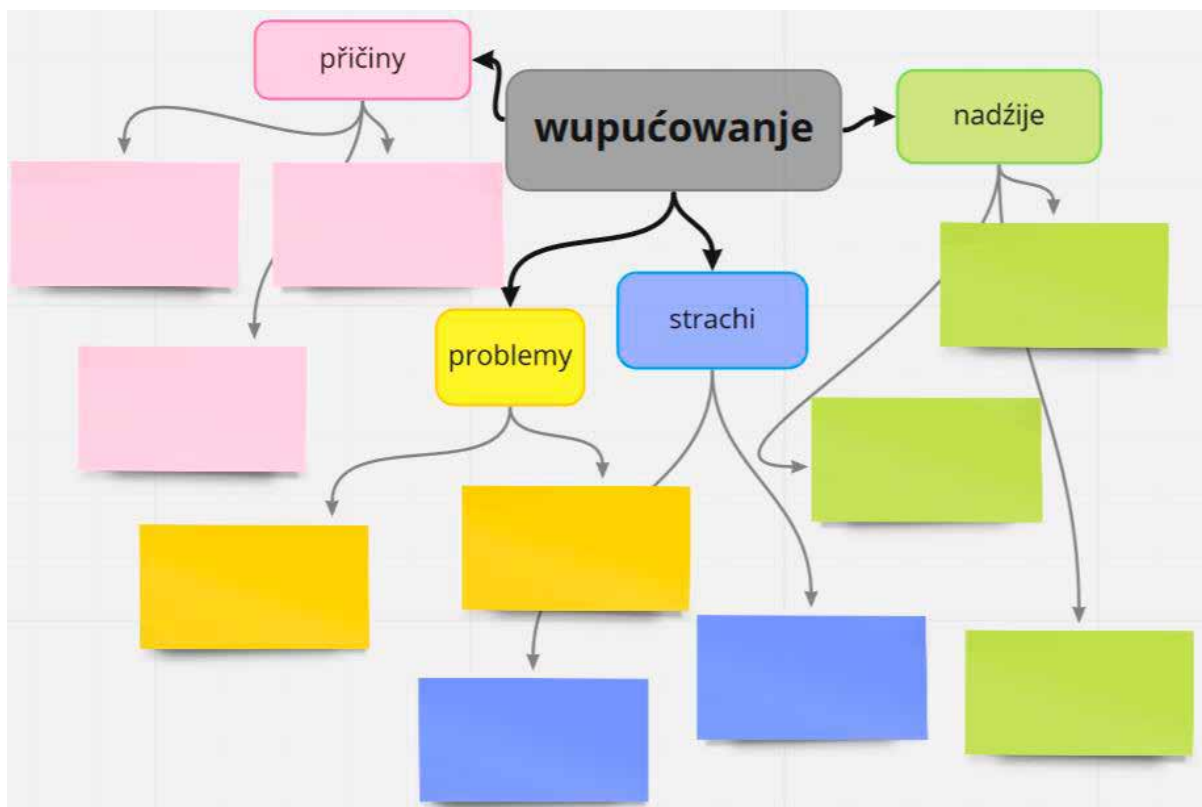
A zawod

W 19. lětstotku je wjele němskich a serbskich ludži do Ameriki abo tež do Awstralskeje wupućowało.

Němscy wupućowarjo po puću do USA přez Rotterdam a Le Havre na lódzi "Samuel Hop" w aprylu 1849; zwjazkowy archiw, wobraz 137-041316 / CC-BY-SA 3.0

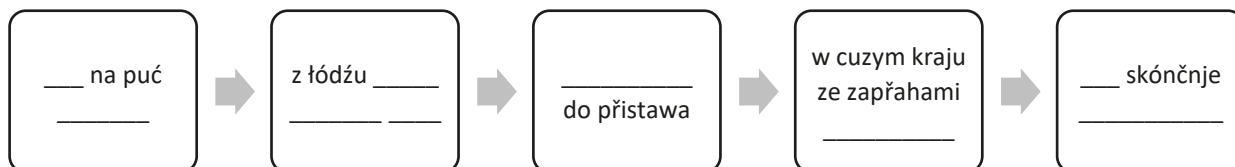
1. Rozmysluj, kotre přičiny drje su za wupućowanje měli, kotre nadźije a kotre strachi.

B słowoskład

2. Kotre wotrězki abo fazy ma wupućowanje? Wudospoń werby.

dojěć * po puću być * so podać * so zasydlić * wotjěć

3. Kajka móže jězba być? Namakaj antonymy. Pokiw: Złóžki njech cí pomhaja.

ca * dej * doł * dom * dyr * ha * na * na * nje * pi * ska * stra * šna * ta * wěs

	wotpjata
	krótka
	wostudła
	njestrašna
	wěsta

4. Twor substantiwu a werby po mustrje. Wudospoń tež formy nominatiw plurala.

něchtó, kiž pućuje = pućowar, pućowarjo

něchtó, kiž (wo)bydli = wobydler, wobydlerjo

něchtó, kiž připućeje = _____

něchtó, kiž _____ = wupućowar

něchtó, kiž wupožčuje = _____

něchtó, kiž jěcha = _____

něchtó, kiž džěła = _____ !

5. Wudospoń sady ze słowami z nadawkow 3 a 4.

_____ Łužicy su tehdy ćežke žiwjenje měli. Husto mějachu přemało k jědzi abo njemějachu džěło. Mnozy nadžijachu so, zo namakaja na “nowym kontinencie” lěpše žiwjenje. Tehdy bě wjele _____, mjez nimi běchu na spočatku wosebje _____ a burja. Jězba z łódźu bě _____ a _____. Mnozy schorjechu abo zemrěchu. Po přijězdze dyrbjachu so _____ tuž w Americje najprjedy do kwaranteny podać.

6. Namakaj k wobrazej titul. W kotrym kraju drje wupućowarjo na nim su?

Titul:

awtor wobraz: Štefan Hanuš, © Sorbisch Online Lernen

7. Što widžiš na wobrazu? Napisaj słowa k ličbam. Namakaš dalše wěcy, kotrež faluja?

štom * stan * ludžo * kenguru * zapřahi * kerk * lěhwo * lěhwowy wohen * skała * skót * hory

1
2
3
4

5
6
7
8

9
10
_____
_____

8. Wopisuj wobraz. Hdže je što?

Za kerkom ...

Před skału ...

Wokoło lěhwoweho wohenja ...

Na zemi ...

Pod štomom ...

stać * ležeć * čakać * so chować * so rozmołwjeć * skakotać * spać * stražować * sedžeć * so pasć

hdyž zerja schadžeja * rano zahe * při schadženju słońca * w rańšej hodžinje

C gramatika

9. Wudospolń falowace formy preterituma abo infinitiw.

infinitiw	3. wos. sg. (wón/ wona/ wono)	3. wos. pl. pret. (woni/wone)
być	bě / běše	
	trjebaše	
wabić		słyšachu
	móžeše	
		so podachu
		jědźechu
pisać		

Č sluchanje a widejo

10. Wobhladaj sej widejo “Wupućowanje Serbow do Texasa” a wotmołw na prašenja.

10.1 Kak dóstachu so Serbja do Texasa?

- Texas wabješe připućowarjow z Europy, dokelž trjebaše wobydlerjow a pilnych džětačerjow.
- Serbja wupućowachu do Ameriki a tam słyšachu wo tunjej pódze w Texasu.
- Serbja podachu so zhromadnje z Němcami na puć do Ameriki.

10.2 Što činjachu, hdyž z łódžu do přistawnych městow Ameriki dojědźechu?

- Zasydlichu so tu na městnje.
- Wobstarachu so w Houstonje zapřahi a jědźechu do kraja.
- Jědźachu tydženje dołho po kraju a zasydlichu so jednoho dnja w Houstonje.

10.3 Kotre problemy mějachu připućowarjo spočatnje w Texasu? (wjacore wotmołwy su prawe).

- skupina připućowarjow so džěleše na mjeńše skupinki
- dyrbjachu w stanach bydlić
- njemějachu wjele k jědźi
- běše wulki woheń a drjewjane domy so wotpalichu
- běše jara sucho a mějachu jenož špatne žně

pokiw:

dopomnjenki = Erinnerungen
 chować = aufbewahren
 lědma dosć = kaum genug
 něhdyši = ehemalig
 wabić = werben
 wobradzić = bescheren

10.4 Kotre zjimanje podawa posledni džěl wideja prawje zaso?

- W Serbinje je džensa muzej, kotryž dopomina na připućowarjow z Łužicy a na tehdyše časy. Wo muzej stara so towarstwo, kotrež zarjadyje kóždy lěto festiwal serbskeje kultury, hdžež móža potomnicy připućowarjow serbsce rěčeć.
- W Serbinje je towarstwo, kotrež stara so wo staru šulu z tehdyšich časow. W šuli zarjadyja kóždy druhe lěto festiwal serbskeje kultury a přeprošuje chóry a kulturne skupiny z Łužicy.
- Dopomnjenki na tehdyše časy chowaja so džensa w starej šuli w Serbinje. Tam je towarstwo muzej zarjadowało. Kóždy lěto wotměwa so tam festiwal serbskeje kultury z chórami a kulturnymi skupinami z Łužicy.

11. Wobhladaj sej widejo hišće raz. Na kotre fakty ze stawiznow wupućowarjow so dopominaš? Spytaj najprjedy, słowa sam/a wudospoňić. Hdyž sy sej njewěsta/-y, pomhaja ći słowa w kašćiku deleka.

Texas wabješe připućowarjow z Europy z _____, dokelž trjebaše wobydlerjow a pilnych džětaćerjow. Wulki džěl připućowarjow běchu _____. Ale tež Serbjka wo wabjenju za Texas słyšachu.

Přenje serbske swójby so w lěće _____ na puć podachu. Přijěwši do Ameriki, wobstarachu sej w _____ zapřahi a jědžechu dale do kraja. Hdyž so skónčnje zasydlichu, pisachu domoj zahorjene _____.

Na to so prawe wupućowanje hakle započa. Zhromadnje z ewangelskim _____ Janom Kilianom so wulka ličba swójbow zhromadnje na puć poda.

Spočatnje bydlachu připućowani w _____. K _____ mějachu lědma dosć, dokelž mějachu _____ dla jenož špatne žně. Tola poněčim natwarichu sej serbske sydlišćo z _____ – Serbin.

Němc - tunja póda - Houston - list - farar - stan - jědž - suchota – cyrkej – 1853

wobraz 1 Kładźity dom přěnich serbskich sydlerjow w Serbinje; Public Domain

wobraz 2 Nutřka w Kilianowym kładźitym domje, restawrowane z originalnymi scěnamy. awtor: Pete unseth, CC BY-SA 4.0

wobraz 3 Texas Wendish Museum, awtor: Vlagad1, CC BY-SA 3.0

Ć rozmołwy

12. Ty sy na rjedže. Wotmołw na prašenja.

Předstaj sej, zo njemóžeš doma hižo žiwy/ žiwa być a dyrbiš wupućować.

- Do kotreho kraja by šła/šoť? Čehodla?
- Hdže by spočatnje bydliť/a?
- Kotre džěto by sej pytať/a?
- Kotre wuměnenja za dobre žiwjenje su ći wažne?

13. Ty sy na rjedže. Što měniš k scěhowacym wuprajenjam? Zabjer stejišćo a diskutujće w skupinje.

- 1) Wupućowanje - jězba do njewěsteho – bě něhdy prawy dyrdomdej.
- 2) Džensa mamy telko techniskeje pomocy, zo prawy dyrdomdej wjace móžny njeje.
- 3) Dyrbiš tam, hdžež sy, lěpše wuměnenja za žiwjenje stworić, a nic do cuzby čeknyć.
- 4) Kóždy ma prawo, tam žiwy być, hdžež chce.

přihłosowanje

Mi so lubi, zo ...
 Za dobre mam, zo ...
 Přihłosuju ći.
 Sym přezjedny/a z tym, zo...
 Sym samsneho měnjenja.
 Moje měnjenje kryje so z twojim měnjenjom.

neutralne wuprajenja

Mi je wšojedne, hač ...
 Dyrbju rjec, zo ...
 Chcu přispomnić/ dodać, zo ...
 Myslu sej, zo ...
 Mi so zda, zo ...
 Po mojim měnjenju ...

dwěle/njerozsudženosc

Chabłam hišće.
 Njejsym so hišće rozsudził/a.
 Njejsym hišće wo tym
 přeswědčeny/a.
 Njejsym sej hišće wěsty/a.

znapřećiwjenja

Mi so njelubi, zo ...
 Sym druheho/hinašeho měnjenja!
 Wotpokazam tajke wuprajenje!
 Tomu mam znapřećiwić, zo ...
 Nimam to za prawe.
 Njejsym toho měnjenja.
 Njemóžu twojemu měnjenju přizamknyć.